

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Азізага Тофір оглу Гані-заде

Про історію окупації міста Шуша (27 квітня – 8 травня 1993 р.)

УДК 94(479.24)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-4.2>

Азізага Тофір оглу Гані-заде
дисертант
Військової академії ЗС Азербайджану

У статті з достовірних джерел та літератури розглядається окупація міста Шуша, одного з унікальних культурних центрів Азербайджану, вірменськими військовими частинами у квітні-травні 1992 року, та героїзм, виявлений нашою армією під час бойових дій. Для запобігання наступальній операції на Шушу, яку вірмени називали "Весіллям у горах", було залучено 704 бригади, 777 батальйон спеціального призначення, шушинський батальйон територіальної самооборони, роти територіальної самооборони Гарагафа, Косалара, Кярікіджахана, добровольчі роти з Євлаха, Мінгячевіра, рота НФА, добровільний загін "Азербайджанський Кара-бах", автомобільна, танкова роти, артилерійський дивізіон та патруль-но-постова служба МВС. Збройні угруповання вірмен повсюди здійснювали криваві терористичні акти проти азербайджанців. За допомогою збройних сил Росії вірмени зуміли створити більш-менш організовані та забезпечені необхідними для ведення спеціальних бойових операцій військові підрозділи. До того ж у бойових операціях на боці вірменів брали участь окремими російськими військовими частинами, найбільш відомим прикладом яких був 366 полк російської армії, яка брала участь разом із вірменами у знищенні міста Ходжали та вбивстві громадян цього міста. А азербайджанці подібних можливостей не мали. Слід також зазначити, що окупація міста Шуша відбулася в день (8 травня 1992 року), коли Іран організував зустріч президентів Азербайджанської Республіки та Вірменії для «перемир'я їх та припинення бойових дій» і це не випадково, оскільки таких «послуг» є децю. Наступ на місто Шуша проводився з чотирьох сторін – Ханкенді-Шуша, Шушкенді-Шуша, Джангасан-Косалар-Шуша і Дашалти-Лісогор (перевал Турису), а також два допоміжні наступи з Дашалти-Шуша і Кярікіджахан-Хейвали, і з Шушкенді села Дашалти має бути обстріляне місто Шуша із застосуванням артилерії.

Ключові слова: Незалежність, суспільно-політична обстановка, Шушинська операція, 704 в/ч, шушинський батальйон самооборони, добровольці, героїзм.

Вступ. Агресивні сили, які прагнуть утримати Азербайджанську Республіку, що відновила історичну незалежність у 1991 році, у сфері свого впливу, зуміли провести хитру політику, використовуючи соціально-економічну та політичну кризу у перші роки незалежності, розпалили національний конфлікт. Між Азербайджаном та Вірменією в Карабаху, кровопролитна боротьба між двома народами посилювалася, вірменські збройні угруповання здійснили криваві терористичні акти проти азербайджанців. Внаслідок цих кривавих подій карабахський конфлікт виріс у війну. Так, у першій карабахській війні, що тривала 28 років, 20 відсотків наших земель було захоплено вірменськими збройними угрупованнями, а в ході бойових дій героїчно загинуло понад 20 тисяч синів Азербайджану. Слід зазначити, що з кривавих діянь, скоєних збройними угрупованнями Вірменії проти азербайджанського народу, була окупація міста Шуша.

Виклад основного матеріалу. У ніч проти 8 травня 1992 року вірменські військові формування провели операцію із захоплення міста Шуша. Таємну назву операції із захоплення Шуші вірмени називали «Весілля в горах».

Повітряний коридор, досягнутий із захопленням Ходжалінського аеропорту в лютому 1992 року,

не дозволяв вірменам вести широкомасштабні та тривалі бойові дії. Тому противник з метою об'єднання Карабаху з Вірменією та одержання сухопутних комунікацій розробляє плани щодо завдання удару силами оборони Азербайджану як зсередини, так і з боку Вірменії.

У першому напрямку вірмени хотіли захопити автомобільну дорогу Агдара-Кельбаджар-Зод, що проходить через Кельбаджарський район, у другому захопити автомобільну дорогу Ханкенді-Шуша-Лачин-Горіс, що проходить через міста Шуша та Лачин.

Після Ходжалінської трагедії виникла гостра необхідність створення регулярної армії в Азербайджанській Республіці, підпорядкованій єдиному командуванню, здатної вести широкомасштабні військові операції.

У складі 704-ї бригади, виділеної для захисту міста Шуша, були 4 танки, 9 ДПМ, 2 БТР, 2 БРДМ, 2 ЯРС, шість градобійних гармат КС-19, дві 100-мм гармати, 20 82-мм мінометів БМ, 6 20-мм зенітних гармат, 1 30-мм зенітна гармата, 6 автоматичних гранатометів АГС-17, 5 ДЗРК «Стріла», також вважалися 777 батальйон спеціального призначення, шушинський батальйон територіальної самооборони, роти територіальної самооборони,

роти території Євлаха, Мінг'ячевіра, рота НФА, добровольчий загін "Азербайджанський Карабах", автомобільна, танкова роти, артилерійський дивізіон та патрульно-постова служба МВС загальною чисельністю близько 2000 осіб [10; 18].

Згідно з оперативним планом, розробленим Генштабом Збройних сил Республіки Вірменія та штабом сепаратистських сил так званого "Нагірного Карабаху" та затвердженим міністром оборони Республіки Вірменія, озброєні підрозділи повинні були зібратися з усієї території Карабаху у восьми районах зосередження у напрямі Ходжали-Лачин, атакувати, зайняти вогневі позиції артилерії у двох районах та після артилерійської підготовки у темряві ночі перейти у наступ. Відповідно до операції, були заплановані з чотирьох сторін наступу у напрямках Ханкенді-Шуша, Шушикенд-Шуша, Джангасан-Косалар-Шуша та Дашалти-Лісогор (перевал Туршсу), а також два допоміжні наступи з Дашалти-Шуша та Кяркіджахан-Хейвали після того, як із Шушикенда має бути обстріляне місто Шуша із застосуванням ЯРС, а із села Дашалти – ствольної артилерії [10, 18].

Бойове завдання вірмен, частин військ, що наступають з першого і другого флангів, – підійти до фортечних стін, замовчавши всі вогневі точки азербайджанців на дорогах до Шуші, а завдання бійців третього флангу – утримати під вогнем дорогу Шуша-Лачин, оточити Шушу, перешкодити руху бійців, які прийшли на допомогу Шуші з напрямку Лачин-Губадли, а також зміцнитися там, зайнявши село Зарисли і тим самим повністю перервати зв'язок між Лачином і Шушою [19; 6, с. 34].

Бійцям на напрямі Джангасан-Косалар було доручено вчинити велику кількість обманних маневрів, привернути увагу азербайджанських бійців до цих маневрів. І саме тоді, використовуючи штучно створену ситуацію, можна було б дедалі більше звужувати оточення Шуші та взяти місто [19; 6, с. 34].

У цьому запланованому нападі також передбачалося, що чотири ударні вертольоти Мі-24 армії Республіки Вірменія (насправді це були військові гелікоптери Російської армії, що базувалися у Вірменії – Гані-заде) завдавали б ракетно-бомбових ударів по важливих оборонних рубежах Шуші, а чотири вертольоти Мі-8 мали висадити десант на дорозі Хевсали-Шуша з метою завдання удару захисникам Шуші з тилу [22].

А з Гориського району Вірменії артилерійська група "Дніпро" вірменської армії мала обстрілювати місто Лачин і дорогу Лачин-Губадли з метою запобігання можливої допомоги Шуше [22].

А після взяття міста Шуша військові частини, що увійшли до міста, мали, просуваючись у напрямку Лачина, з'єднатися в Лачині зі збройними силами Республіки Вірменія. Фронт наступу становив 35 км, а глибина на Лачинському напрямку – до 12 км [22].

В результаті невідкладних заходів, проведених з 25 квітня 1992 року, 777 батальйон спеціального призначення, що знаходяться в Шуші, шушинський батальйон територіальної самооборони, роти територіальної самооборони Гарагафа, Косалара, Кяркіджахана, добровольчі роти з Євлаха, Мінг'ячевіра, рота НФА, добровільний загін "Азербайджанський Карабах", автомобільна, танкова рота, артилерійський дивізіон та патрульно-постова служба МВС формально підпорядковувалися єдиному командуванню. І командування розробило план оборони Шуші, розділивши сили на оборонний район, лінії оборони, опорні пункти. Фронт оборони становив 35 кілометрів, а глибина оборони – 5 кілометрів [10].

З 27 квітня вірмени почали наступ на Шушу, хоч і поступово.

По всьому фронту у напрямку Шуші вірмени мобілізували свої сили, намагаючись обманними маневрами здобути гору і звузити облогу міста Шуші.

5 травня 1992 року вірменські військові формування знову перегрупувалися і почали формувати ударні групи із шести напрямків навколо міста Шуша [14]. Однак командир 704-ї бригади, передбачивши задуми супротивника, відвів частину резерву на позиції у напрямку Джангасан-Косалар для посилення крайнього лівого флангу.

Напад було здійснено у взаємодії з Міністерством оборони РА штабом Комітету оборони сепаратистського «Нагірного Карабаху» в Ханкенді, а управління операцією здійснювалося з командного пункту на висоті 1289.0 [14].

Перша атака противника відбулася 7 травня опівночі у напрямку Джангасан-Косалар. Юра Ованісян, завдаючи нищівних ударів по азербайджанським позиціям у напрямку Джангасан, переміщує свою позицію у бік Шуші. Продовження розпочатого бою у напрямку Джангасан-Косалар покладається на 26-й підрозділ. Головною метою вірменської армії тут було повністю осадити місто Шуша, відволікаючи увагу азербайджанських підрозділів у напрямі Джангасан-Косалар [7; 19; 17]. Однак у результаті тактично правильно спланованих оборонних боїв цю атаку було відбито. Зазнавши серйозних втрат, противник не зміг закріпитися на досягнутому рубежі і був змушений відступити. До вечора того ж дня два військові гелікоптери збройних сил Азербайджану завдали ударів по лінії зіткнення вірмен навколо Шуші. А за кілька хвилин у повітря піднявся бойовий літак Су-25, який бомбив вірменські позиції у місті Ханкенді [19; 6, с. 34-35].

8 травня 1992 року о 02.30 противник вів запеклий артилерійський вогонь містом Шуша з позицій, розгорнутих у напрямі Дашкента і Шушакенда. І після цього в темряві ночі перейшов у наступ у напрямку Ханкенді-Шуша, Шушакенд-Шуша. Але

й цього разу, зіткнувшись із планомірним вогнем нечисленних захисників Шуші, ворог був змушений відступити.

Вимушений вночі відступити, противник до ранку перейшов у наступ у напрямку Дашалти-Шуші і до 12 години ціною великих втрат зумів прорвати лінію оборони у напрямку Ханкенді-Шуша, Шушакенд-Шуша [6, с. 34-35].

Азербайджанські бійці, які зуміли хоч тимчасово відстояти свої позиції в нерівному бою, збивають танк № 422, який намагається увійти до Шуші. Останні резервні частини, що залишилися у розпорядженні бригади, були введені в бій, і за ефективного контрудару втрачені позиції було відновлено. Не чекаючи цього, вірменські військові припиняють бойові дії на центральному напрямку та спрямовують усі сили у фланг. Мета була розрахована на те, щоб потрапити через фортечні мури у бік в'язниці і звідти просунутися вглиб міста. Не випадково безперервні ракетні удари противника були спрямовані саме на південь Шуші та її фортечні мури [6, с. 34-35].

Не зумівши досягти успіху у напрямку Дашалти-Шуша, противник завдав удару у напрямку Дашалти-Зарисли.

Для запобігання цьому удару сил бригади практично не залишилося, і комбриг, ухваливши тактично вірне рішення, розгорнув не атаковані сили оборони на оборонних позиціях у напрямку Набілар-Дашалти [6, с. 34-35].

Близько 14.30 противник, зазнавши тяжких втрат, знову відступив у вихідні райони у напрямку Шуша-Ханкенді та Шуша-Шушакенд.

Підрозділи у місті Шуша зазнали серйозних втрат.

О 16:00 взвод, що знаходився в Лачині, прийшов на допомогу по дорозі Лачин-Шуша і наніс фланговий удар по силах противника, що зупинилися в напрямку Дашалти-Зарисли. Противник, цього разу теж зазнавши тяжких втрат, відступив на вихідні позиції [19].

Об 11 годині були нанесені авіаудари за заданими захисниками Шуші координатами. Однак від авіаційних ударів постраждав не лише супротивник, а й наші сили [12]. А о 17:00 противник, зазнавши численних втрат на всіх напрямках, відступав, збираючи трупи з поля бою на машинах "КАМАЗ" [18].

Тяжкі бої тривали і наступного дня, і до кінця дня захисники Шуші зазнали значних втрат. Бригаді не вистачило сил відбити чергову атаку супротивника, яка очікувалася вночі. Місцеві сили самооборони залишили свої позиції та були зайняті евакуацією своїх сімей. Сили допомоги, обіцяні міністром оборони Рагімом Газієвим, не прибули [1].

О 20:00 вечора супротивник, перегрупувавшись, зайняв наступальні позиції. З настанням темряви розпочався новий наступ у напрямку

Джанхасан-Косалар. Слід зазначити, що російські військові бази в селі Каркіджахан і Ханкенді також обстрілювали безперервними ракетами населені пункти та об'єкти громадського харчування в Шуші.

Протягом дня безперервні ракетні удари по місту призводять до обвалення всіх спостережних веж на фортечних стінах та підпалу та спалення всього міста. І саме після цієї атаки, поклавши край облозі Шуші, вірмени починають входити в місто через фортечні стіни. Вірменські угруповання, захопивши контроль над певною частиною міста, поступово намагаються забезпечити вихід на дорогу Лачин-Шуша та вірменським підрозділам на іншому фланзі. Резервні сили противника, дислоковані в Ханкенді, завдають серйозних ударів по тилу лівого флангу з відкритої ділянки оборони [6 с. 34-35].

Бракувало живої сили та техніки, щоб прорвати облогу вірменських військових формувань або запобігти атакам вірмен. У цій ситуації сили оборони в напрямку Джанхасан-Косалара були змушені відступити [4].

Налякане цим мирне населення Шуші вже відчайдушно йшло через непрохідні ліси до Лачин.

Захист Шуші таким чином похитнувся. Не прибуття обіцяної допомоги до 24.00 8 травня 1992 року зробило ситуацію незворотною. О 24:00 комбриг наказав залишити Шушу. Нечисленні сили, виведені з Шуші у бік Шуша-Зарисли, були розміщені на панівних висотах дорогою Шуша-Лачин у бік Зарисли-Шуша, але це не принесло користі [4].

Вірменські сили, які взяли під контроль певну частину міста, поступово перервали зв'язок Шуші із Лачинським районом. Таким чином Шуша, Джанхасан, Косалар, Гарагая потрапляють під вірменську окупацію.

Слід зазначити, що вірменські війська, що увійшли до Шуші 8 травня, не зважилися відкрито пересуватися вулицями, побоюючись можливих вуличних боїв. Тільки після того, як вони переконалися, що місто порожнє о 4 годині ночі на 9 травня, вони почали святкувати свою перемогу над містом Шуша [19].

Під час боїв за Шушу дуже небагатьом азербайджанським солдатам та місцевим загонам самооборони протистояли 11 тисяч вірменських солдатів та 40 одиниць бронетехніки. За даними слідства, бої із противником тривали по 10 годин на добу. Лише у день окупації Шуші бої тривали понад 20 годин [3]. І під час цих боїв 1860 азербайджанців було поранено і 480 убито [2].

Висновок. Як видно, сини Азербайджану люто боролися за збереження Шуші у своїх руках і виявили небувалий героїзм. Вони послідовно відбивали атаки переважаючих сил противника у напрямках Джанхасан-Косалар, Ханкенді-Шуша, Шушакенд-Шуша, Дашалти-Шуша та Дашалти-

Зарисли. У безперервних поточних боях вони вводили у бій усі свої резервні сили. Вони перегрупувалися та контратакували у двох напрямках. Вони маневрували та організовували оборону на новій території, під час бою завдавали ударів з повітря по супротивнику. Крім того, вони відбивали численні переважаючі сили противника на всіх напрямках. Проте невчасне прибуття Шушу і нездатність ефективно організувати оборону виснаженими силами призвели до окупації Шуші 9 травня 1992 року.

9 травня 1992 року на допомогу Шуші прибули підрозділи республіканської міліції спеціального призначення, Гянджинської поліції – 18 осіб, Бакинського пожежного управління – 40 осіб. А у складі діючих підрозділів, лише 125 осіб бійців, озброєних легкою зброєю, зайняли позиції на оборонному рубежі у напрямку Шуша-Лачин, гора Сарібаба, Телестудія, перехрестя дороги до села Ширлан, гора Кірс, село Галадересі [18].

У ніч з 10 на 11 травня на допомогу приспіли три рейдові загони, яким були дані бойові завдання щодо зміцнення постів [18].

12.05.92 азербайджанські підрозділи перегрупувалися і контр-атакували дорогою у напрямку Зарисли-Шуша, але були змушені відступити, потрапивши в засідку, влаштовану противником, зазнавши втрат в одному танку та одному БМП.

15-16 травня перевал Туршсу, а 18 травня місто Лачин перейшли до рук вірмен в результаті ударів, завданих противником з двох сторін, у напрямку Горус-Лачин та Туршсу-Лачин [5; 9; 11].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bingöl N. Şuşa işğaldan əvvəl: "Ramiz Qəmbərov Rəhim Qaziyevə dedi ki, Şuşa əldən getsə, səni güllələyəcəm" // Modern az. 7 May 2017 // <https://modern.az/az/news/132186/susa-isgaldan-evvel-ldquoramiz-qemberov-rehim-qaziyevə-dedi-ki-susa-elden-getse-seni-guullleleyecemrdquo>

2. Bu gün Şuşanın işğalından 20 il keçir. Yeni Müsavat qəzeti, 08.05.2012 // https://musavat.com/news/bu-gun-susanin-isgalindan-20-il-kecir_123335.html

3. Eltürk E. "Şuşanı müdafiə etmək olardı": Fəxrəddin Səfərov: "İstintaq materiallarında var ki, Şuşanın işğalında Sovet ordusunun 62 keçmiş polkovniki və polkovnik-leytenantı iştirak edib" // Şuşa özünümüdafiə batalyonunun sabiq komandiri Fəxrəddin Səfərovun "Təzadlar" a müsahibəsi // Təzadlar, 2012, 9 may, səh. 11.

4. "Həminin səhvi olur" – "Şuşanın məğlub generalı"nın 27 illik etirafları (eksklüziv), 8 May 2018 // <https://hafiztimes.com/səhidləri-yuxularında-gorurəm-susanin-məğlub-generalinin-27-illik-etirafları-ekskluziv/>

5. Heç yerdə görmədiyiniz video! 1992, 26 may! Şuşa və Laçının işğalı: İngilis jurnalist çəkirdi. Kanal 13, Nov 1, 2020 // <https://www.youtube.com/watch?v=kXA Xnjz8DtE>

6. İsmayılov F. Laçın: həqiqətlər, mülahizələr, tarixi dəyərlər. Bakı: "Nurlar" Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2012. 184 s.

7. Qəhrəmanlı G. Ermənilərin "dağlarda toy" əməliyyatı // Ədalət qəzeti, 2010, 15 may.

8. Laçın // <https://military-az.com/forum/viewtopic.php?t=1576>

9. Laçının işğalından 28 il ötür // <https://aztv.az/az/news/7078/lacinin-isgalindan-28-il-otur>

10. Məhərrəmov C. 1992-ci il aprel may aylarında Şuşa uğrunda aparılan döyüşlər. Hərbi Akademiyanın Əməliyyat və Taktika məhərəti kafedrasının müəllimi. // Ədalət qəzeti, 2009, 7 may.

11. Mustafayev Ç. Laçının işğalı // <https://www.youtube.com/watch?v=ZMhGFJvB G30>

12. Nuriyev A. Şuşanın ardınca Dağlıq Qarabağ tamamilə işğal olundu // Kaspi, 2010, 8-11 may, səh. 5.

13. Nə üçün məhz "Dağlarda toy"? – Şuşanın işğalı əməliyyatının kod adının müdhiş izahı. 19 Yanvar 2021 20:25 // <https://teleqraf.com/news/qarabagh/275855.html>

14. Rəhim Qaziyevin təqdimatında "vətən savaşı" xüsusi buraxılış // "Xural" qəzeti, 02-08 may 2010-cu il.

15. Rəhim Qaziyevin Şuşa ilə bağlı müsahibəsi, Zori Balayanın "xatirələri". 08.05.2020 // <https://www.moderator.az/news/323828.html?fbclid=IwAR2ZajMnV E6TkO4h0dLIMEbvXmMcKxqCOG7E0GDQmLQU2N40 UxfyBDevkh0>

16. Şuşa ölüm sükutuna qərq olub. TRT Azərbaycan. // 08.05.2019 <https://www.trt.net.tr/azerbaycan/turk-dunyasi/2019/05/08/susa-olum-sukutuna-q-rq-olub-965906>

17. Şuşanın işğalı-Karabakh, 9 May, 2011 // <https://www.youtube.com/watch?v=vwrQ97kDo0s>

18. Şuşanın işğalı (qısa hərbi təhlil). 3. Şuşa uğrunda aparılan döyüşlər. 22 dekabr 2014 // <http://military-az.com/forum/viewtopic.php?t=1574&start=30>

19. Şuşasız 28 il // Xalq Cəbhəsi, 2020, 9 may, səh. 9.

20. Ваал де Т. "Черный сад. Армения и Азербайджан между миром и войной". // https://www.kavkaz-uzel.eu/system/uploads/attachment_data/file/0002/24358/Chernyy_sad_Armeniya_i_Azerbaydzhan_mezhdu_mirom_i_voynoy.pdf

21. Степанян К. Хроника Карабахской войны // Open Armenia, 28 May 2006, 12:09

22. Тер-Гадевосян А. "Анализ боевых действий в Арцахе (июль 1991-июль 1992 гг.)" Hayastan Armenian Forum > General discussions > Politics > Artsakh Pandukht May 8 2009, 17:34

REFERENCES:

1. Bingöl N. Shusha ishghaldan evvel: "Ramiz Qemberov Rehim Gaziyeve dedi ki, Shusha alden getse, seni güllələyəcəm" // Modern.az. 7 May 2017 // <https://modern.az/az/news/132186/susa-isgaldan-evvel-ldquoramiz-qemberov-rehim-qaziyevə-dedi-ki-susa-elden-getse-seni-guullleleyecemrdquo>

2. Bu gün Shushanın ishghalından 20 il kechir. Yeni Müsavat gazetesi, 08.05.2012 // https://musavat.com/news/bu-gun-susanin-isgalindan-20-il-kecir_123335.html

3. Eltürk E. "Shushany müdafiə etmək olardı": Fakhreddin Seferov: "İstintaq materiallarında var ki, Shushanın ishghalında Sovet ordusunun 62 kechmish polkovniki ve polkovnik-leytenanty ishtirak edib" // Shusha özünümüdafiə batalyonunun sabiq komandiri Fakhreddin

Seferovun "Tezadlar"a müsahibesi // Tezadlar, 2012, 9 may, p. 11.

4. "Haminin sehvi olur" – "Shushanin meghlub generali"nin 27 illik etiraflari (eksklüziv), 8 May 2018 // <https://hafiztimes.com/səhidləri-yuxularımda-gorurəm-susanin-məğlub-generalinin-27-illik-etiraflari-eksklüziv/>

5. Hech yerde görmediyiniz video! 1992, 26 may! Shusha və Lachinin ishghaly: İngilis zhurnalist çekirdi. Kanal 13, Nov 1, 2020 // <https://www.youtube.com/watch?v=kXA Xnjz8DtE>

6. Ismayilov F. Lachin: hegigetler, mülahizeler, tarixi deyerler. Baku: "Nurlar" Neshriyyat-Poligrafiya Merkezi, 2012. 184 s.

7. Gəhrəmanly G. Ermenilerin "daghlarda toy" emeliyyaty // Adalet gazetesi, 2010, 15 may.

8. Lachin // <https://military-az.com/forum/viewtopic.php?t=1576>

9. Lachinin ishghalından 28 il ötür // <https://aztv.az/az/news/7078/lacinin-ısgalından-28-il-otur>

10. Maharramov C. 1992-ci il aprel may aylarında Shusha ughrunda aparılan döyüşler. Herbi Akademianın Ameliyyat ve Taktika mehareti kafedrasinin müellimi // Adalet gazetesi, 2009, 7 may.

11. Mustafayev Ch. Lachinin ishghaly // <https://www.youtube.com/watch?v=ZMhGFJvB G30>

12. Nuriyev A. Shushanin ardinja Daghliq Garabagh tamamile ishghal olundu // Kaspi, 2010, 8-11 may, p. 5.

13. Ne üçün mehz "Daghlarda toy"? – Shushanin ishghaly emeliyyatinin kod adinin müdhish izahy.

19 Yanvar 2021 20:25 // <https://teleqraf.com/news/qarabagh/275855.html>

14. Rehim Gaziyevin tegdimatında "veten savashi" khüsusi burakhilish // "Khural" gazetesi, 02-08 may 2010-cu il.

15. Rehim Gaziyevin Shusha ile baghlı müsahibesi, Zori Balayanın "hatireleri". 08.05.2020 // <https://www.moderator.az/news/323828.html?fbclid=IwAR2ZajMnV E6TkO4h0dLIMEbvXmMcKxqCOG7E0GDQmLQU2N40 UxfyBDevkh0>

16. Shusha ölüm sükutuna gerg olub. TRT Azerbaijan. // 08.05.2019 <https://www.trt.net.tr/azerbaycan/turk-dunyasi/2019/05/08/susa-olum-sukutuna-q-rq-olub-965906>

17. Shushanin ishghali-Karabakh, 9 May, 2011// <https://www.youtube.com/watch?v=vwrQ97kDo0s>

18. Shushanin ishghaly (gisa herbi tehlil). 3. Shusha ughrunda aparılan döyüşler. 22 dekabr 2014 // <http://military-az.com/forum/viewtopic.php?t=1574&start=30>

19. Shushasiz 28 il // Khalg Jabhesi, 2020, 9 may, p. 9.

20. Vaal de T. "Cherniy sad. Armenia i Azerbaijan mezhdü mirom i voynoy" // https://www.kavkaz-uzel.eu/system/uploads/attachment_data/file/000_2/24358/Chernyy_sad_Armeniya_i_Azerbaydzhan_mezhdü_mirom_i_voynoy.pdf

21. Stepanyan K. Khronika Karabakhskey voyny // Open Armenia, 28 May 2006, 12:09

22. Ter-Tadevosyan A. "Analiz boevykh deystviy v Artsakhe (iyul 1991-iyul 1992 gg.)" Hayastan Armenian Forum > General discussions > Politics > Artsakh Pandukht May 8 2009, 17:34

On the history of the occupation of the city of Shusha (April 27 – May 8, 1993)

Azizaga Tofiq oglu Gani-zade

Dissertation Student
Military Academy of the Armed Forces
of Azerbaijan

Based on reliable sources and literature, the article examines the occupation of the city of Shusha, one of the unique cultural centers of Azerbaijan, by Armenian military units in April-May 1992, and the heroism shown by our army during the hostilities. To prevent the offensive operation on Shusha, which the Armenians called the "Wedding in the Mountains", the 704th brigade, 777th special-purpose battalion, the Shusha territorial self-defense battalion, the territorial self-defense companies of Garagaf, Kosalar, Karkijahan, volunteer companies from Yevlakh, Mingachevir, the PFA company, volunteer detachment "Azerbaijani Karabakh", automobile, tank companies, artillery battalion and patrol service of the Ministry of Internal Affairs.

With the help of the armed forces of Russia, the Armenians managed to create more or less organized and provided military units necessary for conducting special combat operations. In addition, individual Russian military units took part in military operations on the side of the Armenians, the most famous example of which was the 366th regiment of the Russian army, which took part together with the Armenians in the destruction of the city of Khojaly and the killing of citizens of this city. But the Azerbaijanis did not have such opportunities. It should also be noted that the occupation of the city of Shusha took place on the day (May 8, 1992) when Iran organized a meeting between the presidents of the Republic of Azerbaijan and Armenia for "their truce and cessation of hostilities" and this is no coincidence, since there are several such "services". The attack on the city of Shusha was carried out from four sides – Khankendi-Shusha, Shushikend-Shusha, Janhasan-Kosalar-Shusha and Dashaly-Lisogor (Turshsu pass), as well as two auxiliary offensives from Dashaly-Shusha and Karkijahan-Kheyvali, and from Shushikend and from the village of Dashaly, the city of Shusha should be fired upon with the use of artillery.

Key words: Independence, socio-political situation, Shusha operation, 704th military unit, Shusha self-defense battalion, volunteers, heroism.